
Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип Македонија	Воронешки државен универзитет Русија
Универзитет имени Гоце Делчева, г. Штип, Македонија	Воронежский государственный университет Россия
Goce Delcev University in Stip, Macedonia	Voronezh State University Russia

Трета меѓународна научна конференција   Третья международная научная конференция

Third International Scientific Conference

ФИЛКО
FILKO

ФИЛОЛОГИЈА, КУЛТУРА И ОБРАЗОВАНИЕ   ФИЛОЛОГИЈА, КУЛТУРА И ОБРАЗОВАНИЕ
PHILOLOGY, CULTURE AND EDUCATION

ЗБОРНИК НА ТРУДОВИ
СБОРНИК СТАТЕЙ
CONFERENCE PROCEEDINGS

26-27 април 2018 / 26-27 апреля 2018 / 26-27 April 2018
Штип   Штип   Stip

Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип
Македонија
Универзитет имени Гоце Делчева, г. Штип,
Македонија
Goce Delcev University in Stip,
Macedonia

Воронешки државен универзитет
Русија
Воронежский государственный университет
Россия
Voronezh State University
Russia

Трета меѓународна научна конференција

Третья международная научная конференция

Third International Scientific Conference

ФИЛКО FILKO

ФИЛОЛОГИЈА, КУЛТУРА И ОБРАЗОВАНИЕ
PHILOLOGY, CULTURE AND EDUCATION

ФИЛОЛОГИЈА, КУЛТУРА И ОБРАЗОВАНИЕ
PHILOLOGY, CULTURE AND EDUCATION

ЗБОРНИК НА ТРУДОВИ СБОРНИК СТАТЕЙ CONFERENCE PROCEEDINGS

26-27 април 2018 / 26-27 апреля 2018 / 26-27 April 2018
Штип   Штип   Stip

CIP - Каталогизација во публикација
Национална и универзитетска библиотека “Св. Климент Охридски”, Скопје

821(062)
811(062)
316.7(062)
37(062)

МЕЃУНАРОДНА научна конференција (3 ; 2018 ; Штип)

Филологија, култура и образование [Електронски извор] : зборник на трудови / Трета меѓународна научна конференција, 26-27 април 2018, Штип = Филологија, култура и образование : сборник статей / Третья международная научная конференция, 26-27 апреля 2018, Штип = Philology, culture and education : conference proceedings / Third International Scientific Conference, 26-27 April 2018, Stip. - Штип : Универзитет “Гоце Делчев” = Универзитет имени Гоце Делчева = Shtip : Goce Delcev University, 2018

Начин на пристап (URL): <http://js.ugd.edu.mk/index.php/fe>. - Трудови на мак., рус. и англ. јазик. - Фусноти кон текстот. - Текст во PDF формат, содржи 737 стр. , табели, граф. прикази. - Наслов преземен од екранот. - Опис на изворот на ден 27.12.2018. - Abstracts кон повеќето трудови. - Библиографија кон трудовите

ISBN 978-608-244-593-9

1. Насп. ств. насл.

а) Книжевност - Собири б) Јазици - Собири в) Култура - Собири г)
Образование - Собири

COBISS.MK-ID 109270026

ОРГАНИЗАЦИСКИ КОМИТЕТ

Драгана Кузмановска, Филолошки факултет при УГД
Олга А. Бердникова, Филолошки факултет при ВГУ
Светлана Јакимовска, Филолошки факултет при УГД
Татјана А. Тернова, Филолошки факултет при ВГУ
Виолета Димова, Филолошки факултет при УГД
Генадиј Ф. Ковалов, Филолошки факултет при ВГУ
Костадин Голаков, Филолошки факултет при УГД
Лариса В. Рибачева, Филолошки факултет при ВГУ

МЕЃУНАРОДЕН ПРОГРАМСКИ КОМИТЕТ

Виолета Димова (Македонија)
Даниела Коцева (Македонија)
Драгана Кузмановска (Македонија)
Ева Ѓорѓиевска (Македонија)
Марија Кусевска (Македонија)
Силвана Симоска (Македонија)
Татјана Стојановска Иванова (Македонија)
Лариса В. Рибачева (Русија)
Софија Заболотнаја (Русија)
Татјана А. Тернова (Русија)
Татјана Атанасоска (Австрија)
Олег Н. Фенчук (Белорусија)
Јулиа Дончева (Бугарија)
Билјана Мариќ (Босна и Херцеговина)
Душко Певуља (Босна и Херцеговина)
Волф Ошлис (Германија)
Волфганг Моч (Германија)
Габриела Б. Клајн (Италија)
Михал Ванке (Полска)
Мајкл Рокланд (САД)
Даниела Костадиновиќ (Србија)
Селена Станковиќ (Србија)
Тамара Валчик-Булиќ (Србија)
Ахмед Ѓуншен (Турција)
Нецати Демир (Турција)
Шерифе Сехер Ерол Чалшкан (Турција)
Карин Руке-Брутен (Франција)
Танван Тонтат (Франција)

Технички секретар

Марица Тасевска
Ирина Аржанова

Главен и одговорен уредник

Драгана Кузмановска

Јазично уредување

Даница Атанасовска-Гаврилова (македонски јазик)
Марјана Розенфелд (руски јазик)
Билјана Иванова (англиски јазик)
Снежана Кирова (англиски јазик)
Татјана Уланска (англиски јазик)

Техничко уредување

Костадин Голаков
Марица Тасевска
Славе Димитров

Адреса на организацискиот комитет:

Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип
Филолошки факултет
ул. „Крсте Мисирков“ бр. 10-А
Пош. фах 201, Штип - 2000, Р. Македонија

Воронешки државен универзитет
Филолошки факултет
г. Воронеж, пл. Ленина, 10, корпус 2, к. 34, Русија

Е-пошта: filko.conference@gmail.com
Веб-страница: <http://js.ugd.edu.mk./index.php/fe>

РЕДАКЦИОННЫЙ СОВЕТ

Драгана Кузмановска, Филологический факультет при УГД
Ольга А. Бердникова, Филологический факультет при ВГУ
Светлана Якимовска, Филологический факультет при УГД
Татьяна А. Тернова, Филологический факультет при ВГУ
Виолета Димова, Филологический факультет при УГД
Геннадий Ф. Ковалев, Филологический факультет при ВГУ
Костадин Голаков, Филологический факультет при УГД
Лариса В. Рыбачева, Филологический факультет при ВГУ

МЕЖДУНАРОДНАЯ РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ

Виолета Димова (Македония)
Даниела Коцева (Македония)
Драгана Кузмановска (Македония)
Ева Гёргиевска (Македония)
Мария Кусевска (Македония)
Силвана Симоска (Македония)
Татьяна Стояновска-Иванова (Македония)
Лариса В. Рыбачева (Россия)
Софья Заболотная (Россия)
Татьяна А. Тернова (Россия)
Татяна Атанасоска (Австрия)
Олег Н. Фенчук (Беларусь)
Юлиа Дончева (Болгария)
Биляна Мариц (Босния и Херцеговина)
Душко Певуля (Босния и Херцеговина)
Вольф Ошлис (Германия)
Волфганг Моч (Германия)
Габриелла Б. Клейн (Италия)
Ева Бартос (Польша)
Михал Ванке (Польша)
Майкл Рокланд (США)
Даниела Костадинович (Сербия)
Селена Станкович (Сербия)
Тамара Валчич-Булич (Сербия)
Ахмед Гюншен (Турция)
Неджати Демир (Турция)
Шерифе Сехер Эрол Чал'шкан (Турция)
Карин Рукэ-Брутэн (Франция)
Танван Тонтат (Франция)

Ученый секретарь

Марица Тасевска
Ирина Аржанова

Главный редактор
Драгана Кузмановска

Языковая редакция

Даница Атанасовска-Гаврилова (македонски јазик)
Марјана Розенфелд (руски јазик)
Билјана Иванова (англиски јазик)
Снежана Кирова (англиски јазик)
Татјана Уланска (англиски јазик)

Техническое редактирование

Костадин Голаков
Марица Тасевска
Славе Димитров

Адрес организационог комитета

Универзитет им. Гоце Делчева – Штип
Филолошки факултет
ул. „Крсте Мисирков“ д. 10-А
Пош. фах 201, Штип - 2000, Р. Македонија

Воронежски државни универзитет
Филолошки факултет
г. Воронеж, пл. Ленина, 10, корпус 2, к. 34, Русија

Е-пошта: filko.conference@gmail.com

Веб-сајт: <http://js.ugd.edu.mk./index.php/fe>

EDITORIAL STAFF

Dragana Kuzmanovska, Faculty of Philology, UGD
Olga A. Berdnikova, Faculty of Philology, VGU
Svetlana Jakimovska, Faculty of Philology, UGD
Tatyana A. Ternova, Faculty of Philology, VGU
Violeta Dimova, Faculty of Philology, UGD
Genadiy F. Kovalyov, Faculty of Philology, VGU
Kostadin Golakov, Faculty of Philology, UGD
Larisa V. Rybatcheva, Faculty of Philology, VGU

INTERNATIONAL EDITORIAL BOARD

Daniela Koceva (Macedonia)
Dragana Kuzmanovska (Macedonia)
Eva Gjorgjievska (Macedonia)
Marija Kusevska (Macedonia)
Silvana Simoska (Macedonia)
Tatjana Stojanovska-Ivanova (Macedonia)
Violeta Dimova (Macedonia)
Larisa V. Rybatcheva (Russia)
Sofya Zabolotnaya (Russia)
Tatyana A. Ternova (Russia)
Tatjana Atanasoska (Austria)
Oleg N. Fenchuk (Belarus)
Yulia Doncheva (Bulgaria)
Biljana Maric (Bosnia and Herzegovina)
Dushko Pevulja (Bosnia and Herzegovina)
Wolf Ochlies (Germany)
Wolfgang Motch (Germany)
Gabriella B. Klein (Italy)
Ewa Bartos (Poland)
Michal Wanke (Poland)
Danijela Kostadinovic (Serbia)
Selena Stankovic (Serbia)
Tamara Valchic-Bulic (Serbia)
Ahmed Gunshen (Turkey)
Necati Demir (Turkey)
Şerife Seher Erol Çalişkan
Karine Rouquet-Brutin (France)
That Thanh-Vân Ton (France)
Michael Rockland (USA)

Conference secretary

Marica Tasevska
Irina Arzhanova

Editor in Chief

Dragana Kuzmanovska

Language editor

Danica Atanasovska-Gavrilova (Macedonian)

Maryana Rozenfeld (Russian)

Biljana Ivanova (English)

Snezana Kirova (English)

Tatjana Ulanska (English)

Technical editing

Kostadin Golakov

Marica Tasevska

Slave Dimitrov

Address of the Organizational Committee

Goce Delcev University - Stip

Faulty of Philology

Krste Misirkov St. 10-A

PO Box 201, Stip - 2000, Republic of Macedonia

Voronezh State Universiy

Faculty of Philology

10 pl. Lenina, Voronezh, 394006, Russia

E-mail: filko.conference@gmail.com

Web-site: <http://js.ugd.edu.mk./index.php/fe>

СОДРЖИНА / СОДЕРЖАНИЕ / CONTENT

1. Adili Bujar – CHALLENGES AND PERSPECTIVES OF INTERCULTURAL EDUCATION IN MACEDONIA	13
2. Angelovska Irena – MULTICULTURAL MUSIC EDUCATION- OPPORTUNITIES, ACHIEVEMENTS, IMPROVEMENTS	21
3. Асимопулос Панаџис – НЮАНСЫ НИЦШЕАНСКОГО НИГИЛИЗМА В ФЁДОРЕ ДОСТОЕВСКОМ: «ПРЕСТУПЛЕНИЕ И НАКАЗАНИЕ» И «БЕСЬ»	33
4. Балек Тијана – АКЦИОЛОШКИ ПОТЕНЦИЈАЛ ФРАЗЕМА С КОМПОНЕНТАМА НЕБО И ЗЕМЉА У РУСКОМ И СРПСКОМ ЈЕЗИКУ – КВАЛИФИКАЦИЈА ЉУДСКИХ ОСОБИНА И СИТУАЦИЈА	45
5. Бужаровска Елени – ПРИМАРНОСТА НА СЕМАНТИЧКИОТ ПРИОД ВО АНАЛИЗАТА НА ГЛАГОЛИТЕ	53
6. Величковска Родна – ЖЕТВАТА И ЖЕТВАРСКОТО ПЕЕЊЕ ВО МАКЕДОНИЈА И РУСИЈА (КУЛТУРНИ ПАРАЛЕЛИ)	65
7. Веселиновска Снежана Ставрева – СТАВОВИТЕ И МИСЛЕЊАТА НА СТУДЕНТИТЕ ОД ОДДЕЛЕНСКА НАСТАВА НА ФАКУЛТЕТОТ ЗА ОБРАЗОВНИ НАУКИ ЗА СВОЈАТА ОСПОСОБЕНОСТ ЗА РЕАЛИЗИРАЊЕ НА НАСТАВАТА ПО ПРИРОДНИ НАУКИ	75
8. Гладышева Светлана Николаевна – БЕЛАЯ АРМИЯ В ПУБЛИЦИСТИКЕ А. И. КУПРИНА, И. С. ШМЕЛЕВА И Р. Б. ГУЛЯ	87
9. Голаков Костадин, Ниами Емил – СТИЛОТ НА ПРЕВОДОТ НА ДРАМАТА НА А. П. ЧЕХОВ „ВИШНОВАТА ГРАДИНА“ ОД МАРИЈА НАЈЧЕВСКА-СИДОРОВСКА	95
10. Грачева, Жанна – ПОХВАЛА, КОМПЛИМЕНТ И ЛЕСТЬ КАК РЕЧЕВОЈ АКТ (НА МАТЕРИАЛЕ ТВОРЧЕСТВА В. НАБОКОВА)	103
11. Гркова Марија – УСВОЈУВАЊЕТО НА ПЕРФЕКТОТ ВО IX ОДДЕЛЕНИЕ ВО ШТИПСКО	109
12. Грујовска Сашка – ГРАМАТИЧКИ СРЕДСТВА ЗА ОЗНАЧУВАЊЕ ПРЕКАЖАНОСТ ВО МАКЕДОНСКИОТ И ВО ГЕРМАНСКИОТ ЈАЗИК	119
13. Денкова Јованка – КЕРОЛОВСКАТА ФАНТАСТИКА НА ЈАН ЛАРИ	127
14. Денковска Милица – ПАТУВАЊЕТО КАКО ИСТРАЖУВАЧКИ КОНЦЕПТ ВО КНИЖЕВНИТЕ СТУДИИ	139
15. Деревская Евгения – ФРАЗЕОЛОГИЗМЫ ВОРОНЕЖСКИХ ГОВОРОВ, ХАРАКТЕРИЗУЮЩИЕ ЧЕЛОВЕКА ПО ЕГО ОТНОШЕНИЮ К ТРУДУ (ЭТНОЛИНГВИСТИЧЕСКИЙ АСПЕКТ)	149
16. Дѳгтева Ярославна – ЧУЖОЈ ВЗГЛЯД В РОМАНЕ «ИДИОТ» Ф. М. ДОСТОЕВСКОГО	155
17. Димитриева-Ѓорѓиевска Марина – ОБРАЗОВАНИЕ И ПРАКТИКА. УЛОГАТА, СТАВОВИТЕ И ЗАДАЧИТЕ НА НАСТАВНИКОТ ВО НАСТАВНИОТ ПРОЦЕС	161

18. Димова Марија Ѓорѓиева – (ИНТЕР)ТЕКСТУАЛНИ ТРАНСМИГРАЦИИ	169
19. Донеv Драган, Крстева Марија – ПОТРЕБАТА ОД ПРЕВОДОТ ВО ГЛОБАЛИЗИРАНИОТ СВЕТ	179
20. Ѓорѓиевска Ева – СЕМИОТИКАТА НА „ПРАШКИТЕ ГРОБИШТА“ ОД УМБЕРТО ЕКО	185
21. Erol Çalişkan, Şerife Seher – AN EXAMPLE TO THEATRICAL VILLAGE PLAYS FROM THE BOLU REGION: HASAN PLAY	195
22. Žigić Vesna - SOCIAL NETWORKS AND EDUCATION OF THE BLIND AND VISUALLY IMPAIRED STUDENTS	203
23. Ivanovska Lela – THE ROLE OF METACOGNITIVE LISTENING STRATEGIES IN LEARNING ENGLISH AS A FOREIGN LANGUAGE	213
24. Jugreva Marija – LEXICAL PROCESSING: MODELS OF WORD RECOGNITION	221
25. Караниколова-Чочоровска Луси – ЕЛЕМЕНТИТЕ НА ТРАДИЦИЈАТА И МЕНТАЛИТЕТОТ ВО РАСКАЗОТ „СТАРИТЕ ДНИ“ ОД БОРА СТАНКОВИЌ	229
26. Кирова Снежана, Кузмановска Драгана, Иванова Биљана – ФРАЗЕОЛОГИЗМИ СО БРОЕВИ ВО АНГЛИСКИОТ И ГЕРМАНСКИОТ ЈАЗИК	237
27. Kitanovska–Kimovska Sonja, Neshkovska Silvana – HANDLING OF CULTURE-SPECIFIC TERMS IN TRANSLATION	247
28. Ковачева Лидија – СИМБОЛИКАТА НА РОЗАТА ВО РИМСКИТЕ ПРАЗНИЦИ И ПОГРЕБНИТЕ ОБИЧАИ И ВО МАКЕДОНСКАТА НАРОДНА ТРАДИЦИЈА	259
29. Kovačević Maја – COMPOUNDS IN THE SERBIAN ENGINEERING DISCOURSE	267
30. Кожинкова Весна – КУЛТУРНИОТ И ЕТНИЧКИОТ ИДЕНТИТЕТ НА ЕГЕЈСКИТЕ МАКЕДОНЦИ ВРЗ ПРИМЕРИ ОД МАКЕДОНСКИОТ РОМАН	275
31. Коцева Ана – A CROSS-CULTURAL STUDY OF COMPLAINT STRATEGIES BY MACEDONIAN AND AMERICAN HIGH-SCHOOL STUDENTS	287
32. Коцева Весна, Тодорова Марија – КРЕИРАЊЕ НА АКТИВНОСТИ СО СТРУКТУРИРАН ИНПУТ ВО РАМКИТЕ НА ПОУЧУВАЊЕТО ГРАМАТИКА СО ОБРАБОТКА НА ИНПУТ	293
33. Коцева Даниела, Мирасчиева Снежана – РАЗВОЈОТ НА КУЛТУРАТА ПОД ВЛИЈАНИЕТО НА КОМУНИКАЦИОНИТЕ МЕДИУМИ	301
34. Кузмановска Драгана, Мрмеска Викторија – КОЛОКАЦИИТЕ КАКО НЕИДИОМАТСКИ ФРАЗЕОЛОГИЗМИ ПРОСЛЕДЕНИ ПРЕКУ ПРИМЕРИ ОД ГЕРМАНСКИОТ ЈАЗИК	309
35. Кусевска Марија, Ивановска Билјана, Даскаловска Нина – УЛОГАТА НА ЕМПИРИСКИТЕ ИСТРАЖУВАЊА ЗА РАЗВИВАЊЕ ПРАГМАТИЧКА КОМПЕТЕНЦИЈА КАЈ ИЗУЧУВАЧИТЕ НА СТРАНСКИ ЈАЗИЦИ	317
36. Kyrchanoff Maksym W. – NON-ACADEMIC FORMS OF CONSTRUCTIVISM IN FOLK HISTORICAL IMAGINATIONS IN MACEDONIA AND SLOVENIA	325
37. Лапыгина Мария – СРАВНИТЕЛЬНАЯ ХАРАКТЕРИСТИКА ЛЕКСИЧЕСКИХ СРЕДСТВ СОЗДАНИЯ ОТРИЦАТЕЛЬНОГО ИМИДЖА ПОЛИТИКА В РУССКИХ И СЕРБСКИХ ПЕЧАТНЫХ СМИ	333

38. Lah Meta – GAMES SERVING AS DIDACTIC TOOLS: ATTITUDES OF PROSPECTIVE TEACHERS OF FOREIGN LANGUAGES	339
39. Леонтиќ Марија – ИДНО ВРЕМЕ ВО ТУРСКИОТ И ВО МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК	349
40. Лесных Наталья – ДЕ- И РЕМИФОЛОГИЗАЦИЈА ИСТОРИИ В ПЬЕСЕ М. УГАРОВА «ГОЛУБИ».....	361
41. Ljubicic Gordana – IS GRAMMAR-TRANSLATION METHOD REALLY DEAD	371
42. Ljubotenska Dragana – SOCIAL MEDIA AND THE LATEST TENDENCIES IN WORD FORMATION AMONG TEENAGERS	379
43. Маролова Даринка – ВОСПОСТАВУВАЊЕ НА ПРЕВОДНА ЕКВИВАЛЕНТНОСТ МЕЃУ СПЕЦИФИЧНИТЕ ГРАМАТИЧКИ ФЕНОМЕНИ ВО ГЕРМАНСКИОТ И ВО МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК.....	385
44. Магдинчева-Шопова Марија, Бошков Тајјана, Јошески Душко – ФОРМАЛНОТО ОБРАЗОВАНИЕ И ПРОФЕСИОНАЛНОТО РАБОТЕЊЕ	395
45. Мартиновска Виолета – ПРИДОНЕСОТ НА АКАДЕМИК ВЛАДИМИР МОШИЊ ЗА СЛОВЕНСКИТЕ РАКОПИСИ ВО МАКЕДОНИЈА	405
46. Мирасчиева Снежана, Коцева Даниела – ОБРАЗОВАНИЕ И ПРАКТИКА: НОВИ ИСТРАЖУВАЊА ЗА УНАПРЕДУВАЊЕ НА ВОСПИТНО-ОБРАЗОВНАТА ПРАКТИКА	411
47. Митковска Лилјана – ИЗРАЗУВАЊЕ НАДВОРЕШНА ПРИСВОЈНОСТ: МАКЕДОНСКИОТ НАСПРЕМА АНГЛИСКИОТ ЈАЗИК	419
48. Младеноски Ранко – ПОЕЗИЈАТА ВО РОМАНИТЕ НА ВЕНКО АНДОНОВСКИ	429
49. Morris Kevin – CHINESE CUBANS. TRANSNATIONAL ORIGINS AND REVOLUTIONARY INTEGRATION	439
50. Нагина Ксения – ДИАЛОГ М. КУНДЕРЫ И Ф.М. ДОСТОЕВСКОГО: К ВОПРОСУ О ПРЕСТУПЛЕНИИ И ЕГО МОТИВАХ	451
51. Николенко Делфина Јованова – КОРЕЛАЦИЈА, МОРФОЛОШКА АНАЛИЗА И ИНТЕРКУЛТУРНА КОМУНИКАЦИЈА МЕЃУ ЗБОРУВАЧИТЕ НА СЛОВЕНСКИТЕ ЈАЗИЦИ	461
52. Николовска Виолета – СЕМАНТИЧКО-СИНТАКСИЧКИ ИМПЛИКАЦИИ НА ГЛАГОЛОТ ЧУВСТВУВА	469
53. Обухова Елена – ОСОБЕННОСТИ ПЕРЕВОДА ИМЕН СОБСТВЕННЫХ С РУССКОГО ЯЗЫКА НА МАКЕДОНСКИЙ ЯЗЫК НА ПРИМЕРЕ РОМАНА Д.ДАНИЛОВА «ОПИСАНИЕ ГОРОДА»	477
54. Овсянникова Ксения – РЕДАКТОРСКАЯ ПРАКТИКА В СИСТЕМЕ ОБРАЗОВАНИЯ: ЦЕЛИ, ЗАДАЧИ, ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ.	485
55. Павлова Ирена, Ивановска Билјана – ЗБОРООБРАЗУВАЧКИ ПРОЦЕСИ КАЈ ГЛАГОЛИТЕ ИЗВЕДЕНИ ОД СОПСТВЕНИ ИМИЊА ВО ГЕРМАНСКИОТ ЈАЗИК	491
56. Panajotović Artea – YIN-YANG DUALISM IN GETHENIAN BIOLOGY AND POLITICS IN URSULA K. LE GUIN’S THE LEFT HAND OF DARKNESS	499

57. Петреска Весна – ЖИВОТИНСКИОТ КОД ВО СВАДБЕНАТА ОБРЕДНОСТ: КУЛТУРНИ ПАРАЛЕЛИ МЕЃУ МАКЕДОНИЈА И РУСИЈА	507
58. Петровска-Кузманова Катерина – НАРОДНА ДРАМА, МАКЕДОНСКО-РУСКИ ПАРАЛЕЛИ	515
59. Pop Zarijeva Natalija, Iliev Krste – LADY CAROLINE LAMB AND LORD BYRON: GLENARVON - A VAMPIRE OR A WANDERING JEW.....	523
60. Продановска-Попоска Весна – ПРЕГЛЕД НА МАКЕДОНСКИОТ И АНГЛИСКИОТ ГЛАСОВЕН СИСТЕМ: ВЛИЈАНИЕТО НА МАЈЧНИОТ ЈАЗИК ВО СОВЛАДУВАЊЕТО НА ПРАВИЛЕН ИЗГОВОР НА АНГЛИСКИ ЈАЗИК	529
61. Ристова-Михајловска Милена – ЖАНРОТ ПОЛЕМИКА ВО ДОМАШНАТА И СВЕТСКАТА ЛИТЕРАТУРА.....	541
62. Рыбачева Лариса – ВЕРБАЛИЗАЦИЈА ЕМОЦИЈ В РУССКОЙ ЯЗЫКОВОЙ КАРТИНЕ МИРА	549
63. Сахарова Дарња – МЕСТО НАУЧНО-ПОПУЛЯРНОЙ ЛИТЕРАТУРЫ В ЖИЗНИ СОВРЕМЕННЫХ ДЕТЕЙ И ПОДРОСТКОВ: ИТОГИ СОЦИОЛОГИЧЕСКОГО ИССЛЕДОВАНИЯ. РЕДАКТОРСКИЙ АСПЕКТ	555
64. Сидорова Елена, Швецова Ольга – МЕТОДИКА ПРЕПОДАВАНИЯ РУССКОГО ЯЗЫКА В ШКОЛЕ И ВУЗЕ: ТОЧКИ СОПРИКОСНОВЕНИЯ, ПРОБЛЕМЫ, ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ.	563
65. Симонова Светлана, Белоусов Арсений – К ПРОБЛЕМЕ ЭТИКО-ЭСТЕТИЧЕСКОГО СИНТЕЗА В РУССКОЙ ФИЛОСОФИИ XX ВЕКА	571
66. Симоска Силвана – „СВЕТОТ КАКО ПОЛЕ ЗА КУЛТУРЕН НАТПРЕВАР МЕЃУ НАРОДИТЕ“ – ТЕОРИСКИТЕ ПРЕМИСИ ЗА КУЛТУРАТА НА ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ	581
67. Станојоски Игор – КОНКЛУЗИВОТ ВО БУГАРСКИОТ ЛИТЕРАТУРЕН ЈАЗИК И ВО МАКЕДОНСКИТЕ ДИЈАЛЕКТИ	591
68. Stojanovska-Ilievaska Natasha - THE MACEDONIAN COMPONENT OF THE 1. INTERNATIONAL CORPUS OF LEARNER ENGLISH	597
69. Сулејмани Умит - ПРЕЧКИ ВО КОГНИТИВНОТО УЧЕЊЕ ОД АСПЕКТ НА НАСТАВНИЦИТЕ	603
70. Тантуровска Лидија – „ВАСИЛИА ПРЕКРАСНА“	613
71. Тасевска Марица, Миленкоска Милкица - ЗАСТАПЕНОСТА НА ВЕШТИНАТА ЗБОРУВАЊЕ ВО УЧЕБНИЦИТЕ ПО ГЕРМАНСКИ ЈАЗИК	635
72. Тернова Татјана – ПРОБЛЕМА НОВИЗНЫ В ЛИТЕРАТУРА АВАНГАРДА: РУССКИЙ ИМАЖИНИЗМ	643
73. Тихонова Ольга – ГЕНДЕРНЫЕ АСПЕКТЫ КРИМИНАЛЬНОГО ЖАНРА В СОВРЕМЕННЫХ ГЕРМАНО-СКАНДИНАВСКОЙ ЛИТЕРАТУРЕ И ТЕЛЕВИЗИОННОМ КИНО	651
74. Тодорова Марија, Коцева Весна – УСВОЈУВАЊЕ НА ТРЕТ ЈАЗИК (J3)	659
75. Trajchev Stefan, Trajchovska Marina – THE PLURILINGUALISM CONCEPT IN THE LEARNING OF THE SECOND FOREIGN LANGUAGE	665
76. Тренчовска Софија – КАРНЕВАЛИСТИЧКОТО НАСПРОТИ ХУМАНИСТИЧКОТО ДОЖИВУВАЊЕ НА СВЕТОТ	673

77. Тренчовски Горан – ДИОНИЗИСКОТО ВО ДРАМАТА „СЛОВЕНСКИ ОРФЕЈ“	681
78. Ulanska Tatjana – TEACHING CULTURE IN THE FOREIGN LANGUAGE CLASSROOM IN ALL LEVELS OF EDUCATION IN MACEDONIA	691
79. Урумова-Марковска Славица - ЃАВОЛОТ И САМОВИЛИТЕ ВО МАКЕДОНСКИОТ ФОЛКЛОР И НИВНАТА ИМАГИНАРНА ПРЕОБРАЗБА ВО РАСКАЗИТЕ НА МИТКО МАЏУНКОВ	701
80. Фьон Фам Май – УСТАРЕВИШИЕ НАИМЕНОВАНИЯ ОДЕЖДЫ 1. В ПРОИЗВЕДЕНИЯХ И.А. БУНИНА	709
81. Hadzi-Nikolova Adrijana, Tasevska Marica – EDUCATIONAL TECHNOLOGY, THREAT OR BENEFIT TO TEACHERS	715
82. Чарыкова Ольга – ЭТНОКУЛЬТУРНАЯ СПЕЦИФИКА МЕТАФОРИЧЕСКОЙ НОМИНИЦИИ	727
83. Чурсина Дарья – НАИМЕНОВАНИЯ ЖИЛИЩА В ВОРОНЕЖСКИХ ГОВОРАХ В ЭТНОЛИНГВИСТИЧЕСКОМ АСПЕКТЕ	735
84. Шеху Флорина, Котева Мојсовска Татјана – ПОСТАВЕНОСТА НА КОМУНИКАЦИСКИТЕ КОМПЕТЕНЦИИ ВО ИНИЦИЈАЛНОТО ОБРАЗОВАНИЕ НА НАСТАВНИЦИ	741
85. Шутаров Васко – ПРОЕКЦИИ ЗА МАКЕДОНСКАТА КУЛТУРНА ДИПЛОМАТИЈА, СПОРЕД „НАЦИОНАЛНАТА СТРАТЕГИЈА ЗА РАЗВОЈ НА КУЛТУРАТА ВО Р. МАКЕДОНИЈА ЗА ПЕРИОДОТ 2018-2022 ГОДИНА“	751
86. Wanke Michal – MOVING LAB BEYOND THE BORDERS. RESEARCH NOTES A PROPOS THE FREEDOMBUS INTERDISCIPLINARY PROJECT	759

КАРНЕВАЛИСТИЧКОТО НАСПРОТИ ХУМАНИСТИЧКОТО ДОЖИВУВАЊЕ НА СВЕТОТ

Софија Тренчовска

Библиотекар, докторант
sofijatrechovska@gmail.com

Апстракт

Еден од најголемите познавачи на човечката душа, Ф. М. Достоевски, во романот „Идиот“ на импресивен начин зборува за вечната борба помеѓу доброто и злото. Карневалистичкото чувствување на светот, според Бахтин, е интересен поттик за анализирање на најновата македонска театарската претстава „Идиот“ работена по мотиви на истоимениот роман. Во едно пошироко компаративистичко истражување може да се најдат драматуршки релации и со драмата „Дон Габриел Боркман“ на Хенрик Ибзен и „Деветтиот бран“ на Никола Ј. Вапцаров. Додека Ибзен зборува за пропаднатиот човек обземен од страста кон парите, власта и моќта, а Вапцаров за потребата од преобразба на личноста прикажана преку моралните принципи, Достоевски суптилно го поставува проблемот на постоење на „карневализмот“ наспроти „хуманизмот“. Притоа се преплетуваат повеќе мотиви: организираниот хаос во душите, метафориката на шизофренијата, гревовите и страстите, патолошките проблеми на личноста, посесивноста на јунаците, стремежот кон височините и врвовите, апокалипсата на човечкиот род, преобразбата на телото низ душата, но и трагањето по светлината. Преку универзалноста на приказната за паднатиот човек наспроти сето лицемерие и дволичност на грешниот свет се доаѓа до откровението дека за преобразба некогаш е доволно една солза на покајание и вера, макар колку синапово зрно. Кнезот Мишкин како беспрекорно чиста душа, искрен и наивен, наоѓа свое оправдание за сторените гревови; за него страдањето е највисок чин, тој е позитивна личност, олицетворение на Исус, распнат помеѓу лудилото, визиите и епилептичните напади. Карневализациското чувствување на светот низ овие примери е исправено наспроти хуманизмот: со мноштво лицемерие, дволичност, мимикрија, манипулација, сојузништво со злото, исцелување.

Клучни зборови: драма, театар, Достоевски, Ибзен, Вапцаров

1. Убавината ќе го спаси светот

Наоѓајќи ја својата инспирација и верба во тоа дека „убавината ќе го спаси светот“, Достоевски кога го пишувал романот „Идиот“ далеку од неговата родна Русија, не мислел само на физичката убавина, туку на вистинската духовна убавина. Вистинската духовна убавина е реткост и со неа се надарени само оние одбраните. Во својот текст „Достоевски и уметноста“ Сава Пенчиќ пишува: „Доживувањето на убавината кај Достоевски е константно продуктивно (...) во мигови на судбоносно решение, кога се решава прашањето на антрополошкиот интегритет, тоа повторно се појавува и тоа задолжително во вид на етичка директива насочена кон доброто“ (1982: 22). Иако не постои совршено чист човек, Достоевски преку ликот на кнезот Мишкин од романот „Идиот“ се обидел да наслика вистински позитивен и добар човек (налик на Исус Христос) кој никого не осудува за неговите постапки и за секого има разбирање и простување. Кнезот Мишкин (исто како и авторот Достоевски) страда од повремени епилептични напади и има поинакви мисли од останатите. Неговите епилептични визии претставуваат совршени проблесоци на највисока хармонија.

Како одличен познавач на човечката душа, Достоевски преку своите дела има за цел да го пронајде „човечкото во човекот“ - доблест или совршенство што е во изумирање. Во изумирањето на човештината голема улога имаат и самите општествени околности. Самиот Достоевски за себе забележал: „Велат дека сум психолог, не е точно, јас сум само реалист во повисока смисла, т.е. ги прикажувам сите длабочини на човечката душа“.¹

Додека таткото на психолошката драма Хенрик Ибзен зборува за пропаднатиот човек обземен од страста кон парите, власта и моќта, а Никола Вапцаров за потребата од преобразба на личноста прикажана преку моралните принципи, Достоевски суптилно го поставува проблемот на постоење на *карневализмот* наспроти *хуманизмот*. Карневалистичкото чувствување на светот, за што пишува Михаил Бахтин, е интересен поттик за анализирање на најновата македонска театарската претстава „Идиот“ работена по мотиви на истоимениот роман.

Во едно пошироко компаративистичко истражување на „Идиот“ од Достоевски, може да се најдат драматуршки релации и со драмата „Џон

---

¹ Mihail Bahtin, *Problemi poetike Dostojevskog*, Zepter Book World, Beograd, 2000, 60.

Габриел Боркман² на Хенрик Ибзен и „Деветтиот бран“³ на Никола Ј. Вапцаров. Театарската претстава „Идиот“⁴ претставува извонредно театарско ремек-дело кое ги буди и најскриените емоции на човековата душа. Во вечната борба помеѓу доброто и злото, кнезот Мишкин кој подеднакво ги сака Аглаја и Настасја го одбира искушението да се бори и да ја спаси Настасја која повеќе страдала во животот. Страдањето за Мишкин е највисок идеал. Според него Настасја Филиповна и покрај многуте пеколни искушенија што ги имала во животот, излегла чиста.

Во почеток на претставата Настасја Филиповна директно ѝ се обраќа на публиката на која ѝ ја најавува нејзината мажачка со кнез (за кој велат дека бил „идиот“) со што и публиката ја вовлекува во нејзината игра. Манипулативната игра на Настасја со Рогожин и кнезот Мишкин во првата епилептична визија резултира со раскинување на рацете на куклите марионети. Ексцентричната Настасја е облечена во бела венчаница која повеќе наликува на лудачка кошула. Во следната епилептична визија избезумената Настасја ја откинува главата на гулабот што го симболизира раскинувањето на човечката душа. Повеќето епилептични визији што ги доживува кнезот Мишкин имаат врска со потсвеста и создаваат ретроспективен ефект во кој времето не постои. Наспроти сменувањето на времето, сценографскиот простор статично е поставен на три нивоа или филмски планови. Првото ниво (напред) е сегашноста, второто (назад) минатото, третото (најназад) е потсвеста.

---

² Премиерната македонска праизведба на „Џон Габриел Боркман“ се случи на 2.02.2017 година, во изведба на актерскиот ансамбл при НУЦК „Антон Панов“- Струмица. Режија и адаптација: Горан Тренчовски; актери: Кољо Черкезов (Џон Габриел Боркман), Јулија Милкова (Гунхилд), Јасмина Василева (Ела Рентхајм), Ванчо Василев (Ерхард), Игор Тодоров (Вилхелм Фолдал), Анкица Бенинова (Фани Вилтон), Надица Трајкова (Фрида), Стојан Стојанов (Собарот); превод: Ленче Тосева, сценографија: Милена Пантелеева, костимографија: Ванчо Василев, композитор на музика: Марјан Неќак, дизајн на плакат (по мотиви на Мунк): Александар Филев, драматурзи: Никола Сарајлија и Ацо Гогов. Ова воедно беше прво македонско приопштување на „Џон Габриел Боркман“, точно 120 години откако е напишана.

³ Дури 20 години од смртта на Никола Вапцаров (1942) драмата „Деветтиот бран“ (во оригинален наслов „Бранот којшто бучи“), во сезоната 1957/58 година била поставена на сцената на Театарот за млади во Софија. Во Македонија „Деветтиот бран“ е поставена во 1960 година во Прилепскиот народен театар во режија на Илија Милчин и во 1972 година во Битолскиот народен театар во режија на Душан Наумовски.

⁴ По повод 150 годишнината од првата објава на романот „Идиот“, театарската претстава „Идиот“ премиерно беше изведена на 9.12.2017 година во изведба на актерскиот ансамбл при НУЦК „Антон Панов“- Струмица. Режија: Горан Тренчовски; актери: Игор Тодоров (Кнез Мишкин), Кољо Черкезов (Рогожин), Јулија Милкова (Настасја Филиповна); драматизација, превод и адаптација според верзијата на Анджеј Вајда: Горан Тренчовски, Ацо Гогов, Никола Сарајлија; сценографија: Милена Пантелеева; костимографија: Ванчо Василев; музика: Марјан Неќак; дизајн на плакат: Александар Филев. Истата претстава беше селектирана на престижниот тетарски фестивал на руска проза „Родниково слово“ во Архангелск.

Карневализацијата за која што пишува Бахтин „со својот патос на промени и обновувања, му овозможила на Достоевски да продре во длабинските слоеви на човекот и човечките односи“ (2000: 159). Карневализацијата дозволува светот да се согледа критички без страв и предрасуди. Потребата од маскирање, прикривање, водење на двоен, дволичен лицемерен, лажен живот е потреба на некои луѓе. Карневализацијата е пред сè свртување кон материјалното, кон баханалиското славење, развратното опивање и потсмевање со светото и духовното. Карневализацијата, дволичноста, прикривањето на вистината, кај повеќето драми на Хенрик Ибзен се поврзува со „животната лага“ (*life lie*). Ликовите во драмата на Ибзен „Џон Габриел Боркман“ живеат под превезот на животната лага. Под превезот на дволичноста живеат и ликовите од драмата на Никола Вапцаров „Деветтиот бран“.

2. Карневалистички рај - пекол

Кнезот Мишкин е кукла-марионета во животниот карневалистичкиот рај. Играјќи си со своите марионети Рогожин и Мишкин, Настасја Филиповна е креаторка на карневалистичкиот пекол во кој жртва е самата таа. Според Андреј Бели „Методот на претворање на човекот во марионета, е метод на техничка стилизација“ (1984: 82). Настасја Филиповна е груб емоционален манипулатор. Таа живее двоен живот и манипулира со чувствата на Рогожин и Мишкин. Рогожин исто така манипулира со пријателството со кнезот Мишкин.

Ликот на Џон Габриел Боркман од истоимената драма на Ибзен покрај тоа што е финансиски манипулатор е и суров емоционален манипулатор кој си игра со чувствата на двете сестри Ела и Гунхилд. Ела ја остава поради повисоки цели за да добие директорско место, а се жени со нејзината сестра Гунхилд, исто така од корист. За него со помош на парите сè може да се компензира, дури и оваа маскарада. Синот на Боркман, Ерхард обидувајќи се да излезе од сенката на гревот на татко му, паѓа во мрежата на карневалистичкиот рај на Фани Вилтон, која наспроти посесивноста на неговата мајка (Гунхилд) и неговата тетка (Ела) е најуспешна во контролирањето на неговата личност. Еден вид на емоционален манипулатор во драмата „Деветтиот бран“ на Вапцаров е инженерот Романов кој во семејството на Андреј создава илузии на лажни ветувања. Карневализацискиот принцип на двојништвото егзистира кај Настасја и Рогожин („Идиот“), Боркман, Ела и Гунхилд („Џон Габриел Боркман“) и инженерот Романов и Елена Попова („Деветтиот бран“).

Во карневалистичките баханалии со вино уживаат ликовите како Настасја Филиповна и Рогожин („Идиот“). Љубител на добрата забава е младиот Ерхард кој заедно со неговата постара љубовница Фани Вилтон уживаат во славењето на животот кај адвокатот Хинкел, скриен манипулаторот кој го уништил и го ставил во затвор неговиот татко. („Џон Габриел Боркман“).

Љубители на славењето и раскошниот живот се инженерот Романов, претседателот на управниот совет, Жорж и Елена Попов („Деветтиот бран“).

Скандалот е исто така поврзан со карневализацијата. Скандалозна е сцената со фрлањето на парите во огнот од страна на Настасја Филиповна додека Рогожин со голи раце треба да ги извади. Рогожин во тој момент на страст кон материјалното, во оган ги фрла и неговото тело и неговата душа. („Идиот“).

Во драмата на Ибзен „Џон Габриел Боркман“ скандалозна е финансиската малверзација на Боркман. Скандалозно е барање на Ела по нејзината смрт Ерхард да го носи презимето на неговата тетка. Скандалозно е заминување на Ерхард со неговата постара љубовница Фани Вилтон. Скандалот се проширува и продолжува со изјавата на Фани во однос на малата Фрида која треба да биде нејзина замена и резерва.

Впечатливи скандалозни сцени имаме и во драмата „Деветтиот бран“ на Вапцаров. Скандалозно е фрлањето бомба во црква од страна на Андреј, скандалозно и интригантно е купувањето на евтени запченици во фабриката и прикривање на доказите за смртта на работникот.

Карневализмот е поврзан со низа опозитности како што се раѓањето и смртта, вистината и лагата, љубовта и омразата, подемот и падот. Крунисувањето на Настасја како кралица на срцата („Идиот“), крунисувањето на паднатиот крал Боркман („Џон Габриел Боркман“) или падот на суровите индустријалци („Деветтиот бран“) е дел од декорот на карневалистичката детронизација. Карневалистичката слобода и карневалиското лудило на моменти се одликуваат со ексцентрични и екстремни однесувања. Во желбата да се нахранат страстите лудилото кај Настасја и Рогожин е преголемо. Лудилото на Рогожин резултира со менување на улогите кога зборува за Настасја или кога ја глуми неговата мајка. Шизофрениското напаѓање кај Рогожин не може да се контролира и завршува со обид за убиство на Мишкин и трагично убиство на Настасја. („Идиот“) Лудилото за пари, моќ и власт кај Боркман резултира со убиство на животот на љубовта во Ела. („Џон Габриел Боркман“) Одлуката на инженерот Романов да се купат евтени запченици за машините во фабриката, за да се заштедат пари на сметка на човечкиот живот исто така се граничи со лудило. („Деветтиот бран“)

Карневалистичка костимографија е присутна и во нивните костими, Мишкин е облечен во туникоидна наметка и капа, а Рогожин во кожа, крзно и чизми.

И најпосле во карневализацијата секогаш постои нешто трагикомично. Секогаш од некој агол сирка некој тажен клоун кој треба сите да ги развеселува а зад маската се крие тажна душа на која не и е до смеање.

3. Хуманистичкото чувствување на светот

Наспроти карневализацијата на светот се раѓа хуманизмот. Карневалистичката амбивалентна фигура на кнезот Мишкин, се одликува со чист хуманизам и со себе носи светла и чиста атмосфера. Неговата личност се одликува со морбидна чистота и голема доблест да простува. Затоа што смета дека дури ако си ги размениме крстовите ќе знаеме како му е на другиот. Кнезот Мишкин како беспрекорно чиста душа, искрен и наивен, наоѓа оправдание за сторените гревови; за него страдањето е највисок чин, тој е позитивна личност, олицетворение на Исус, распнат помеѓу лудилото, визиите и епилептичните напади. Со својата бесконечна добрина сака да го разбуди доброто и во најтемната и најбесчувствителната душа. Стоејќи пред сликата на мртвиот Исус Христос, Мишкин сака да успее да разбуди барем зрно вера. Но, Рогожин мисли дека човек од оваа слика може да ја изгуби верата. Ликот на Фолдал („Џон Габриел Боркман“) е светол и оптимистичен, и во безнадежноста гледа надеж и притоа не му се лути на Боркман кој е виновен за неговото финансиско пропаѓање. Ликот на Лилја („Деветтиот бран“) со својата романтична и нежна природа носи надеж, простување и светлина.

Како што забележува Бахтин, Достоевски преку вметнување на епилептичните визији на Мишкин се користи со примена на техниката „сон-криза“. „Темата сон-криза, поточно темата на повторното раѓање и човековото обновување низ сон, е сон кој дозволува со „сопствени очи“ да се види можноста на сосема поинаков човечки живот на земјата“ (Бахтин, 2000: 145). Визионерските соништа на Боркман за влегување во царството на подземјето за да ги ослободи сите закопани богатства и да донесе просперитет на човештвото се единствениот начин да го промени својот статус.

Последни моменти на совеста кај кнезот Мишкин се кога тој лежи покрај мртвата Настасја. Смртта на Настасја го фрла во комплетно бессознание. И на крајот од театарското доживување се прашуваме: Кој е овде идиот? Хуманизираниот пристап на Мишкин кон светот сака да покаже дека само со љубов и простување може да се роди новиот човек. Ликовите како Мишкин („Идиот“) и Андреј („Деветтиот бран“) се ликови на визионери предвесници на раѓањето на идниот човек кој треба да го спаси светот од злото.

Кај авторите како Ибзен и Вапцаров го следиме страдањето на нивните јунаци, но само искусниот психолог на човечката душа Достоевски со голема умешност умее да го прикаже дното на душата на неговите јунаци. Преку универзалноста на приказната за паднатиот човек наспроти сето лицемерие и дволичност на грешниот свет се доаѓа до откровението дека за преобразба некогаш е доволно една солза на покајание и вера, макар колку синапово зрно.

Користена литература

Кирилична

- Ашимбаева Н., Бирон, В. (2015) *Литературно-меморалниот музеј Ф. М. Достоевски во Санкт Петербург*, „Сребрениот век“, Санкт Петербург.
- Гогов, Ацо (2017) „Од театарскиот дневник: ‘Идиот’ на Ф. М. Достоевски“, *Акт*, бр. 62/ХШ, 22.12.2017, 63-64.
- Ѓурчинов, Милан (1981) *Достоевски*, Култура, Скопје.
- Зографова, Катја (2009) *Никола Вапцаров: преоткриване*, Изток-Запад, Софија.
- Христовска-Миронска, Валентина (2001) „Не е лесно враќањето дома: анализа на драмскиот текст ‘Деветтиот бран’ од Ј. Н. Вапцаров“ во: *Деведесет години од раѓањето на Никола Вапцаров* (материјали од научниот собир одржан во НУБ "Св. Климент Охридски" - Скопје, 9 декември 1999), 53-60.
- Пенчиќ, Сава (1982) „Достоевски и уметноста“, *Разгледи*, Скопје, бр. 1-2, стр. 15-25.
- Тоциновски, Васил (1995) „Никола Вапцаров и театарот“, *Театарски гласник*, бр. 41, Скопје.
- Финци, Ели (1955) *Више и мање од живота*, Просвета, Београд.
- Шеврел, Ив (2005) *Компаративна литература*, Магор, Скопје.
- Шекнер, Ричард (2009) *Теорија на изведбата*, Нампрес, Скопје.

Латинична

- Arto, Anttonen (1971) *Pozirište i njegov dvojniki*, Prosveta, Beograd.
- Bahtin, Mikhail (1984) *Problems of Dostoevsky's Poetics*, University of Minnesota Press Minneapolis/London, 172.
- Bahtin, Mihail Mihailovič (2000) *Problemi poetike Dostojevskog*, Zepter Book World, Beograd.
- Beli, Andrej (1984) *Simbolizam*, Vuk Karadžić, Institut za književnost i umetnost, Beograd.
- Breger, Louis (1989) *Dostoevsky: The Author As Psychoanalyst*, New York University, New Brunswick, New Jersey.
- Erdahl, Absalom (1913) *Ibsen's John Gabriel Borkman: an interpretation*, University of Illinois.
- Hesse Hermann (1922) „Thoughts on the Idiot of Dostoevsky“, *The Dial Magazine*, New York, volume 73.2 (August) pp. 199-204.
- Hyuarinen Matti / Muszynski Lisa (2008) *Terror and the Arts*, Palgrave Macmillan, New York.
- Ferguson, Frensis (1979) *Pojam pozorišta*, Nolit, Beograd.
- Fleck Eva Maria (1979) „‘John Gabriel Borkman’ and the miner od Falun“, *Scandinavian Studies*, Vol. 51, No. 4 - Henrik Ibsen issue, University of Illinois Press, pp. 442-459.

- Lyous R. Charles (1973) „The function of dream and reality in John Gabriel Borkman“, *Scandinavian Studies*, vol. 45, No 5, University of Illinois Press, pp. 293-309.
- Scanlan Patrick James (2002) *Dostoevsky the Thinker*, Cornell University Press, Itaca and London
- Šklovski Viktor (1987) *Za i protiv (beleške o Dostojevskom)* Grafos, Beograd.

Апликативна литература

- Вапцаров, Никола (1971) *Одбрани творби*, Мисла, Скопје.
- Вапцаров Ј. Никола (1979) *Творби*, Матица Македонска, Мисла, Скопје.
- Вапцаров, Никола (2009) *Вълната която бучи* (II), Захарий Стоянов, София.
- Достоевски, Ф.М. (1954) *Идиот*, Задруга, Београд.
- Ибзен, Хенрик (2012) *Џон Габриел Боркман*, Македонска реч, Скопје.

Зборници

- Ваак Van Joost (2009) *The House in Russian Literature (A Mythopoetic Exploration)*, Rodopi, Amsterdam – New York.
- *Достоевский и мировая культура* (2003) Литературно-меморалньий музей Ф.М.Достоевского в Санкт Петербурге, „Сребреный век“, Санкт Петербург.
- *Ибсен във времето* (2008) Университет „Св. Климент Охридски“, София.
- *The Gospel in Dostoyevski* (2004) Brunderhof Foundation, Farmington.

Е-извор

- Hesse, Hermann, „Thoughts on Dostoevsky's The Idiot“, translated by Stephen Hudson, http://world.std.com/~raparker/exploring/books/hesse_hudson_idiot.html пристапено на 31 мај 2018